İslâmcılık ve Solun Soykütüğü

Yasin Aktay

İnsanlara kendi tutturdukları yollar hoş, güzel, haklı gösterilmiştir. Dünyada insanların ihtilafının, bu ihtilafın bir arada beraber devam edebilmesinin tabiatındandır bu durum. Kimse haksız olduğunu düşüne düşüne bir yol tutturmaz. İnsanın tutturduğu yolu, hele bu yol başkalarından ayrışıyorsa, bir haklılaştırma süzgecinden geçirmeden yürümesi mümkün değil. İnsanlara tuttukları yol, ideolojiler güzel gösterildiği gibi, kendileri de bu tutturdukları yolu süslemek, onları hoş ve şirin göstermek için çalışır dururlar. Bir tür kendi kendini ikna süreci her zaman devrededir. Söylemin önemli bir kısmı yolun yürünen yolun, yapılan tercihin güzellemesine, haklılaştırılmasına adanır. Rahatlamaya ihtiyacı vardır çünkü insanın. Yapmış olduğu tercihin doğru olduğuna inanmak, o tercih değilse bile sırf onu değiştirmenin zahmetinden kaçmak için bile olsa, azımsanmayacak bir ihtiyaçtır. İnanç, tam da bu açıdan oldukça tuhaf bir mekanizmadır ve çoğu kez insanı tutturduğu yola mahkum eden uyuşturucu bir konfordur.

Bu durumda insanı kurtaran, felaha erdiren bir imanın o yüzden bir rahatsızlıkla başlaması ve insanı sürekli rahatsız etmeye devam etmesi beklenebilir. Kendinden emin olma hali, iyi bir retorikle insanın çok yanlış bir fikre kendini ikna etmiş olmasına dayanabilir. İyi bir retorik, doğru olmanın ölçütü değil, ancak fiilen insanların çoğu iyi retoriğe tav olur onda sahte bir hakikat algısı veya duygusu yaşayabilir. Oysa retorik, gerçeklik hakkında sadece uygun, akla uygun, etkileyici bir çerçeve çizmiş olsa da, bu çerçevenin gerçekliğin doğru bir resmi olduğunun hiç bir şekilde garantisi değildir.

atıf/citation: *tezkire: düşünce, siyaset, sosyal bilim dergisi*, sayı 56, mayıs 2016, s. 99-107

Bu ifadeleri insanların neden sağcı veya solcu olduklarını sorarak da sınayabiliriz. Sağcılar kendi yollarından ne kadar da emin, selamette olduklarına ne kadar da güven duyarak yaşar. Bir geleneğin içinden gelerek, o geleneğin nesiller boyu tekrarlanan, sınanarak onaylanan doğrularının son temsilcisi veya sözcüsü olmanın verdiği güven gibisi yoktur. Sağcı için kendi yolundan kuşku duymasını gerektirecek hiç bir şey yoktur. Onun gördüğünü görmeyenler ancak yoldan çıkmış kendini bilmez sapıklardır. Sağcılık en sağlam yoldur ve bu yoldan sapan solcular insan olarak sınırları fazlasıyla aşmaktadır. Sağcı olmak, tanrının sadık kullarından, tarihin yerli yerinde aktörü, devletin sadık tebaası ve babanın hayırlı evladı olmak gibi bir şeydir.

İyi de aynı duyguya nasıl oluyor da solcular da sahip olabiliyor? Belki tanrının mümin kulları değil aksine isyankar kullarıdır ama tarihin daha doğru bir yerindedir solcu. Olanı olduğu gibi görmez, olana itiraz eder, rahatsızdır ve rahatsız eder. Bu rahatsızlıkta konfora teslim olmamanın sağladığı ayrı bir huzur vardır. Hep itiraz, hep muhalefet ve hep eleştirel olmanın sağladığı apayrı imtiyazlı bir konum söz konusudur. Sürekli muhalif olmak, sanki hakikate daha fazla yaklaştırırdı değil mi? İyi de hakikat dediğimiz şey de zaten sabitlenemeyen, üstyapısal kurumlara göreli bir şey olduğuna göre duyumsanan hakikate karşı da eleştirel olabilmek gibi biraz daha üst bir bilinç düzeyi... Başkalarını eleştirebilmek de neymiş, biz kendimizi de öz-eleştiririz, eleştirinin kendisini de eleştiririz.

* * *

Eleştirel yaklaşım, sol varoluşun, sol entelektüelliğin yükselttiği en parlak bayrak, en yaygın habitus. Bu eleştirelliğin sol teorinin içinde kendini aşa aşa ilerlerlerken dönüp tekrar kendi ideolojik kimliğine, cemaatine, çevresine takılıp kalmaktan kurtulamaması, üstelik her şeyi aştığını zannettiğinde başa dönmüş olduğunun farkına bile varamaması, solun en trajik yanlarından birini oluşturur. Sol, verili durumda iktidara muhalif olmak, ezilenlerin veya sömürülenlerin yanında olmak üzere çıkar yola. Bir iktidar talebi var mıdır? Olmasa neden eleştirsin? Elbette vardır. Ama iktidara vardığında sol, bu tanımı gereği kendini de imha etmiş mi olacaktır? Yoksa Marksist ütopya gerçekleşmek için tarihsel fırsatını bulmuş mu olacaktır? Tarih bu ütopyanın gerçekleşmesi için bazı fırsatlar sunmadı değil. Ama bu fırsatların nasıl bir trajediye dönüştüğünü görme fırsatını da hemen diğer insanlara verdi.

Bugünlerde sol adına muhalif olmayı kutsayan ve solun ontolojik koşulu gibi tanımlayan güzellemeleri sıkça duyuyoruz. Böyle bir solun Marksist öğretileri göz ardı etmeden var olması elbette imkansız. Marksist sol

için hep muhalif olmanın hiçbir erdemli tarafı yok. Aksine proleter diktatörlüğü kutsayan, onu başka diktatörlüklerden tamamen farklı ve güzel gösteren müthiş bir edebiyatı vardır Marksizmin. O halde bugünlerde muhalefeti güzelleyenlerin, solu ancak bununla mümkün görenlerin bu edebiyatının tamamen iktidar için bir iç geçirme, bir iktidar acizliği veya Nietzsche'nin söylemleriyle bir zayıfların ve kifayetsizlerin söylemi olduğunu ve tersinden başka türlü bir iktidar kutsaması boyutu var, onu da görmeden edemiyoruz.

Hep muhalif olmayı kutsayan bir siyasal söylem, ya kendinden habersiz veya ikiyüzlü, sahtekar bir söylemdir. Nietzsche'nin papazlarının söylemi gibi, dünyaya kendini iyi gizleyen sinsi bir iktidar şehvetinin ifadesidir. İktidar isteğini ifade edemeyecek kadar korkak veya insanları salak yerine koyan, dürüstlükten uzak bir söylemdir. Bu söylemin bir süre sonra onu dillendirenler tarafından benimsenmeye başlaması, bu retoriklerle müzmin muhalefet yolunun gerçekten de güzel görünmesi mümkün, ama halk dilinde biraz da ulaşılamayan ete koruk demekten daha karmaşık değildir durum.

Sağ ve solun dünyada insanların iktidara karşı mümkün bütün durumlarını toparlayan iki tutum olarak görülmesi neticede kendilerini solcu olarak niteleyenlerin bir başarısı. Öyle bir başarı ki, kendi muhaliflerinin kendi konumlarını tepkisel bir duruma indirgemelerini sağlıyor. Kendi muhaliflerinin de varlık sebebi haline geliyor. Sağcı olarak kendini tanımlamayı kabul eden, merkezinde solun olduğu bir varoluş durumuna da razı olur. Tersi iddialar olsa da, Hegel'le birlikte başlayan bu terminolojik ayırımı tamamına ulaştıran ve kavramsal düalizminin patentini almış olan Marks'tır. Ondan sonra kendini sağcı olarak niteleyenler de solun kurmuş olduğu masadaki yerlerini almış oluyorlar. Sol ise, masayı kurmuş olmanın avantajını ve iktidarını her aşamada sürdürür. O yüzden muhalefetteyken de kendini iktidar hisseder, iktidardayken zaten içindeki bütün despotik hevesleri, proletarya diktatörlüğü gibi estetize edilmiş yollarla ortaya koyar. Tarihin kaydettiği en despot, en kanlı, en gaddar, en zalim iktidar pratiklerini sergiler de, yine de ilerici olma, haklı veya haklıdan yana olmanın imtiyazını kimseye kaptırmaz.

Türkiye'de solun tam da bu konuda pişkinliğin zirve örneklerini sergilediğini görebiliriz. Solun Türkiye'nin tarihine hiç bir olumlu katkısı olmamıştır. Halkçılık iddiası hiç bir zaman halktan istediği desteği bulamamış olduğu için bu halkçılığını halka rağmen ortaya koymak zorunda kalmıştır. Hep muhalif olmayı kutsadığı halde, aslında iktidara gelebilmek için hep türlü entrikalarla kotarılan darbeler en tipik iktidar stratejilerini

oluşturmuştur. Entrika, ve bu entrikanın güzel gösterilmesi, meşrulaştırılması ve haklılaştırılması gibi zor bir işin üstesinden retorikle, yani lafla gelmenin ustası olmuştur sol. Darbelerle halkı iktidara getirmeyi değil, halkın üstünde iktidar olmanın yolunu aramıştır. Halkı dönüştürmek, halkı eğitmek, tarihsel geriliğe maruz gördüğü halkı kaçırmış olduğu tarihine yetiştirmek çabası, epey laf gerektiriyor tabi. Lafla peynir gemilerini yürütebileceğine ikna etmiştir ama peyniri de hep kokutmuştur, çünkü gemi o süslü laflarla bile gitmemiştir.

Solun o süslü laflarının arka planında kitlesel katliamlar, sürgünler, insan iradesini ve onurunu yasaklar altına alan demir gibi politbüro diktatörlüklerinin soğuk savaş makinaları olmuştur. Solcular ebedi bir haklılık pozisyonunu kendilerine bir müktesep hak olarak gördükçe gerçek anlamda mazlum, ezilen insanların gamlarına yabancılaşmış, esas tanımıyla üstlendikleri pozisyondan fersah fersah uzak kalmışlardır. Yeryüzünde zayıf bırakılmış olanların tarihsel bir deveranla yeryüzüne varis kılınması Allah'ın sünnetlerindendir. Ancak bu varislerin, belli ilkelere tabi olmaları şartıyla seçilmişliği insanlar üzerinde bir üstünlük vesilesi kılmalarıyla verasetin sona ermesi de bu sünnetin mütemmim cüzüdür. İsrailoğulları, Firavun zulmü altında ezilirken Allah'ın merhametiyle Musa'nın liderliği altında yeryüzüne varis kılındılar. Ancak kendilerine verilen bu konum ne yaparlarsa yapsınlar, kendilerinden yitmeyecek ebedi bir mülk değildi, onlar bunu öyle zannettiler ve kendilerini her halükarda insanlardan üstün saydılar.

Çağımızda solun hikayesi, onların Allah'la ilişkileri yoksa da, Allah'ın onlarla ilişkisi itibariyle biraz İsrailoğullarının hikayesini çağrıştırıcıdır. Fakat benzerliği bir kez yakaladınız mı diğerleri de onu izliyor. Tıpkı İsrailoğulları gibi kendilerini uyarmak için gelen Peygamberi kendi üstünlüklerinin bir teyidi gibi görürler. Öyle görürler de kendilerine gelen peygambere en kötü muameleyi yapmaktan, onu öldürmekten geri durmazlar. En son gelen peygamberi, İslâm'ın peygamberini de ümmi diye, yani kendi aldıkları eğitimi almamış, kendi kitaplarından nasibi olmamış, kendi soylarından değil diye reddederler. Oysa yanlarındaki bilgiyi, öteden beri iddia edegeldikleri irfanı ve bilgeliği taşıdığını, söylediğini gördükleri İslâm peygamberini çok iyi tanımış, çok iyi anlamışlardır, ama o bilgilerin o ümmide, yani "bizden olmayan" birinde ne işi olabilirdi? Onlar için kahredici hale gelmiş soru buydu. Sorunun kahrediciliği elbette ki sorunun kendisinden değil, bu soruyu soracak hale gelmiş olan kendi hakikat mülkiyeti duygusu ve bunun ürettiği kıskançlıktandı. Bugün solun İslâmcılara karşı tutumunu fazla değil, azıcık kazıdığınızda altından benzer kıskançlık

çıkıyor. Bilimsel olan onlardı, tarihin doğru istikametinde ve yerinde olan onlardı, bütün entelektüel, eleştirel bilgiyi yemiş yutmuş olanlar onlardı ve üstelik ezilen tabakaların umudu olanlar da onlardı. Dolayısıyla tarihe yön verecek olan, dünyayı kurtaracak olan klasik, modern hatta postmodern "prens" de onlar olacaktı. Nereden çıktı şu Kasımpaşalılar, taşralılar, Sümerbank kılıklılar?

* * *

Oysa Müslümanlar için ebediyen seçilmiş olmak diye bir şey yok, olamaz. Doğru yolda olmak, sadece bir topluluğa dahil olarak ebediyen elde edilen bir müktesep hak değil, olamaz. Her gün yeniden tazelemek lazımdır imanı, her gün yeniden imtihan yaşıyor olduğun bilmek ve her imtihan ihtimaline can kulağıyla açık olmak lazım. Bırakınız, sol veya sağ tabelaları, kimliğinin üzerine İslâm koymuş olmak bile bir insanın ebediyen kurtuluşu için yeterli değildir. Her gün o İslâm'ı doğru anlıyor muyuz, yaşıyor muyuz, İslâm üzere olma şerefini hak ediyor muyuz diye karşına çıkan her olayı büyük bir teyakkuzla izlemek gerekiyor. Kur'an'da Yahudilerden, Hıristiyanlardan veya yanlış yapan kavimlerin yaptıkları yanlışlardan bahsediliyorsa, kesinlikle sadece onlara karşı bir husumet duygusu oluşturmak veya onlar hakkında dedikodu yapmak için veya onları bir mutlak öteki olarak kurgulamak üzere bahsedilmez. Aksine onlar hakkında verilen bütün örnekler, Müslümanlar için de düşülmesi muhtemel yanlışlar olarak, aynı duruma düşmemek için bir uyarı olarak bahsedilir. Müslümanlar da dikkatli olmasalar aynen onların düştükleri duruma düşebilir, onları müstakim yoldan saptıran yola onlar da sapabilir.

Bir kere Müslüman nüfusuna sayılmış olmakla, her gün sınanma teyakkuzuyla yaşayıp imanı her gün hak etmeye samimiyetle yaklaşmadıkça, gerçek mümin olunmaz. Ashab İslâm'a dair hiç bir kuşku taşımasa da kendi samimiyetine dair kuşkuyla geçirirdi hayatını. O kadar ki, müminlerin emiri, insanların en hayırlılarından Hz. Ömer kendi kalbinin amellerini dikkatle takip ediyor, kendinden emin olamıyordu. Nifak endişesiyle sürekli kendi kendine karşı gerilimli bir teyakkuz içindeydi. Münafıkların listesini Peygamberden bir sır olarak almış olan Ebu Huzeyfe'nin kapısını aşındırıyordu bu yüzden. Bu teyakkuzun tabii ki salt zihinsel bir çaba olarak eleştirellikle fazla ilgisi yoktu. Allah'ın karşısında yerini bilmekle derinleşen bir bilgelikti bu.

Tarihteki Kerbela hadisesinde Hz. Hüseyin'i tutmak kolay. Hatta bugün kendi kavgasında kendi konumunu hiç sorgulamadan kendini Hüseyin'in yolunda saymak, muhaliflerine de Yezidliği yakıştırmak da kolay. Bu kadarı ucuz bir Hüseyin istismarıdır bile. Zor olan, hayırlı ve gerekli

olan, Hüseyin'i anlamak ve onun bugün gerçekten nerede olduğunu bilmek, olabileceği yerde safını tutabilmektir. Hüseyin'in duruşuna kulak vermek, onun bugün nerede durmamız gerektiğine dair tavsiyesine koşulsuz uymaktır. Yoksa kendini değiştirmeye en ufak bir gayret sarf etmeden, durduğu yeri Hüseyin'le meşrulaştırmak, Hüseyin sömürüsünden başka bir şey değildir. Sol veya sağ duruşların üretebileceği hiç bir değerin veya eleştirel bilincin bu sorunun üstesinden gelmesi mümkün değil.

Peygamber Efendimiz bir gün bir savaştan dönerken "Küçük cihaddan geldik, şimdi sıra büyük cihadda" buyurur. "Bu yaşadığımızdan daha büyük cihad mı olur ya Resulallah?" diye hayretle soran Ashabına şöyle cevap verir: "Büyük cihad, nefsinizle cihadınızdır" Kuşkusuz bu cihad alelade düşmana, aleni küffara karşı cihaddan çok daha çetin, çok daha zordur. Büyük bir dikkat, sonsuz bir teyakkuz gerektirir. Kendinize karşı, kendi kibrinize, kıskançlığınıza, büyüklük veya küçüklük komplekslerinize, kardeşlerinize karşı kabaran binbir türlü farklı duygularınıza karşı vereceğiniz çetin bir mücadele. Size sizden daha büyük düşman yok. Sizi kendinizden daha fazla yaralayacak bir düşman yok. O yüzden şu duayı sık sık yapmamız emrolunur: 'Kendimizin, kendi nefsimizin şerlerinden ve kendi eylemlerimizin kötülüklerinden Allah'a sığınırız." Kendi nefsini kendine en büyük rakip, en büyük düşman olarak görüp, kendinden Allah'a sığınmak, insanlara kendi kötülüğünden bir zarar gelmesinden çekinmek... Bundan daha büyük, daha asil, daha derin bir devrimcilik olur mu? Bu devrimcilikten insanlara sadece hayır sadır olur. Bir kavme olan öfkesini o kavme olan bir kine, bir adaletsizliğe dönüşmemesi için, kendi nefsine karşı destansı bir cihad içinde olmaktan daha asil bir varoluş bilen var mı? Yaptığı hareketin saf Allah rızası için olup olmadığını insan o kadar kolay mı bilir zannedersiniz? Yaptığı iyilik dolayısıyla iyilik yaptıklarına ne bir gösteriş ne de bir başa kakma durumuna düşmeme dikkati basit bir dikkat mi sanırsınız? O nasıl bir rikkat, nasıl bir dikkat gerektirir, ancak arif olanlar bilir. Allah'ın insanlara bir nimet olarak niteleyip İslâm'la tamamladığını söylediği bu irfan yoluyla şereflendikten sonra kendini bir şekilde hoş göstermiş başka yollarda esenlik arayanlaradır bu kitap.

Sol veya Sosyalist İslâm, anti-kapitalist Müslümanlık gibi yollarla ifade edilen bir arayış veya bir alelade buluş.. Aleladeliği, sol-sağ eksenli siyaset anlayışı içinde hep bir kenarda duran bir seçenek olmasından. "Sosyalist İslâm" terkipleri bir dönem çok daha açıkça ifade edilirdi. Türkiye'de Cumhuriyet döneminde veya yakın zamanlarda İslâm ve sosyalizm arasında veya İslâm'ın sosyal adalet söylemi ile sosyalizm arasında bir yakınlık, bir sentez kurma çabası hep var oldu. Yakın zamanlarda bu söylem biraz da

AK Parti'ye karşı kendine siyasette bir alan açma çabasını ifade etti. Hareket veya söyleme rağbet edenlerin kahir ekseriyeti AK Parti içinde kendine yer bulamamış küskünlerden oluşuyordu. O yüzden, bütün İslâmi sol söylemleri veya İslâm içinde bir sol tutum arama deneyimi olan bütün bu isimlerin hepsinin ortak bir özelliğinin AK Parti'li kadrolarla kişisel meseleleri olan insanlardan oluşması şaşırtıcı değil. Salt bu durum bile İslâmi sol iddiasının psikolojik kökenine biraz daha fazla inmemizi gerektiriyor.

İslâmi sol söylemi genellikle İslâmcılığın ana damarında -büyük ölçüde kişisel nedenlerle- tutunamayanların sarıldıkları bir intikam söylemi gibi. Nitekim 2007 seçimlerinde bu hareketin önde gelenleri AK Parti listelerinde seçime girdiğinde hareket kendiliğinden dağılmış oldu. Daha yakın zamanda ise bilhassa Gezi olayları esnasında, AK Parti'ye, hatta ana akım İslâmcılığa karşı İslâmî söylemler kullanarak muhalefet eden farklı bir versiyonu ortaya çıktı. Ancak bu sefer de AK Parti'yi eleştirdiği hususlar ne idiyse, Gezi hadisesi esnasında ittifak kurulanlarda çok daha beteri vardı. İslâm'da mülkiyete en radikal biçimde karşı çıkılıyor, Gezi protestolarında bu amaçla yer alınıyordu. Ama Gezi hareketinde gerek ulusal gerek uluslararası düzeyde var olan finans kapitalist desteğin ne münasebeti ne de siyaseti görüldü. Oysa bu ittifakın niyeti de, siyaseti de çok açıktı. Hareket baştan sona merkez kapitalizmin, yükselmekte olan, ama aslında halen merkezde yeterince yer alamamış olan çevre sermayeye karşı bir direnişi veya darbesiydi. Bu denklemde yeri yadırganan tek söylem, şu veya bu ad altında anti-kapitalist bir söylemdi. Daha birkaç hafta önce faiz seviyesini Cumhuriyet tarihinde kaydedilmiş en düşük düzeye indirme başarısını ilan etmiş bir lidere karşı dalgalandırılabilecek son bayrak anti-kapitalist bayrak olabilirdi. İsyanı başlatanın ve finanse edenin ve de bütün dünyaya lanse edenin açıkça dünyadaki finans kapitalist lobiler olduğu da bu kadar açıkken, anti-kapitalist Müslüman hareket Taksim'de en hafif deyişle yolunu şaşırmış olmalıydı. Gezi bağlamından bağımsız olarak, iddialarını bir an için ciddiye alacak olursak, İslâm, anti-kapitalizme indirgenebilir mi? Hegel'den sonra ortaya çıkmış bir siyasal kadastro, kadim bir mücadelenin veya duruşun taşıyıcısı olması beklenen Müslümanların siyasete, hayata, insana dair beklentilerini veya duruşlarını tüketebilir mi? Bugün dünyada insanlar arasında şahit olduğumuz kavganın kökeni sınıfsal veya Hegel'den beri kodlanageldiği gibi sağ-sol düalizmine indirgenebilir mi? Bizim daha derin, daha kadim ve daha canlı bir kıssamız yok muydu? Hz. Adem'den beri insanla şeytan arasındaki kavga, Habil'le Kabil arasındaki çelişki, biraz daha yakın ve bugüne etkisi çok daha derin olan İbrahimoğulları arasındaki kavga solcularla sağcılar arasındaki kavga

tarafından bitirilmiş olabilir mi? Ya sol ve sağ kavgası da bizzat İbrahim'in oğulları arasındaki kavganın yeni bir halkasıysa?

Doğru dürüst bir kapitalizm tahliline girişmeden veya kapitalizmin ortaya çıktığı tarihsel şartların bilincinden fersah fersah uzak kalarak Müslümanlığın bir anti-kapitalist veya sosyalist sürümünün davasını gütmek, kuşkusuz kavganın tarihini de bağlamını da kaçırmak oluyor. Bugün Avrupa'nın Türkiye'nin birliğe katılımına direnişi, İsrail'in Orta Doğu'daki varlığı ve etkinliği, ona Avrupa ve Amerika'nın her şeye rağmen göz yumuşu, Avrupa sosyalizminin İsrail'e yaklaşımı, holocaustun imkanı ve sonrasında dünyada oluşturduğu ukdeler, kompleksler ve günümüze izdüşümleri. Dünyanın Ortadoğu'ya olan ilgisi vs. Hıristiyanlarla Yahudiler arasında tarihin derinliklerinden günümüze kadar gelen kavga. Her iki dinin Müslümanlara karşı tavırlarının tarihsel seyri ve günümüzdeki izdüşümlerinin oluşturduğu tablonun toplamında sağ-sol eksenli veya sınıflar arasındaki çatışma ne kadar basit, ne kadar da önemsiz kalıyor. Kendine ait o büyük ve tarihsel kavganın orta yerinden kaçıp sağ-sol oyununa dalmak insanı ne kadar da zavallı bir duruma düşürüyor.

* * *

Hidayetin alternatifi gaflet ve delaletten başka nedir? Her gün defalarca okuduğumuz Fatiha ile Allah'tan talep ettiğimiz bizi gaflet ve delalete düşürmeden müstakim yol üzere tutmasıdır. Sağa sola sapmadan Sırat-ı müstakim üzere bir yol bizim hem duamız hem sözümüzdür. İnsana bu dünyada bahşedilmiş sağlam, müstakim bir yol var halbuki, O yol yürünecek. Sağa sola sapmadan yürünecek. Sapkınlığa düşenlerin yoluna veya gaflete düşenlerin yoluna rağbet edilmeyecek.

İyi de, sağa sola sapmadan bir yol yürümek, hiç zikzak çizmeden bir hayat sürdürmek, önceden belirlenmiş bir rotadan hiç sapmadan, o rota üzerinde yeniden durup onu değiştirmeyi hiç düşünmeden devam etmek... Böyle bir hayat ideali kimin beklentisi, kimin özlemi, kimin gerçekten de gerçekleştirebildiği bir şeydir? Normal hayat bize yaşla birlikte algılarımızın, hayatla ilgili beklentilerimizin ne kadar değişebildiğini bilfiil gösteren en iyi öğretmen değil mi? Bu öğretmenin her gün önümüze koyduğu muhteşem derslere gözlerini kapayıp, kulaklarını tıkayanların bile kaçamadıkları bir nasipleri var değil midir? Ütopyalar genellikle siyasi hareketlerin ulaşmayı hedefledikleri zionlardır. Bu zionlara doğru yola çıkanlar, gerçeklikle veya tarihle zion arasındaki derin uzlaşmazlık ve kavuşmazlığın farkına varıp hayatın içindeki dramı fark edebiliyorlarsa bilgelik yolunda bir aşama kaydetmeleri kuvvetle muhtemeldir. Oysa tarihin ve hayatın tersine kurgulanmış ütopyalarını gerçekleştirmeye çalışanlar, tarihin

gerisinde kalmış zionlarına geri dönme arzusu taşıyanlar gibi. Toplayabildiği maddi güç ve zor dolayısıyla, belki bir şeyler gerçekleştirmiş olur, kendilerine zion gibi görünen bir yerlere varmış olurlar. Ama o vardıkları yerin ne kadar ulaşmaya çalıştıkları yer olduğunu tanıyacak basireti bile kaybetmiş olarak varırlar vardıkları yere. Ütopya, neresinden bakarsanız bir dönem için kurgulanmış bir toplumsal tasarım olarak hep hayatın gerisinde kalmış, insan zihninin zamanla ve mekanla mukayyet havsalasının ürünü olarak her zaman hayata ve insana dar gelecek bir çerçevedir. İnsanın çıktığı bir yere geri dönme arzusu olarak bütün ütopyalar siyonizmin kardeşidir. Yönleri hep geriye doğrudur, zamanın ve tarihin tersinedir. Oysa Müslümanın tipik hareketi hicrettir ve hicrette hayatın, tarihin ve mekanın önüne çıkaracağı bütün seçeneklere açık olmak, insanı yeni ufuklara taşıyacak açılımlara hazır olmayı getirir beraberinde. Sabit bir fıkıh paketi zannedilen Şeriatın bile hayatın bütün ihtimallerine açık, yürünen bir yol olduğu unutulmamalı. Yürünmeyen bir yola Şeriat denmez, yürünen yola ise, bir yerde sabit, kapalı bir zarf içinde duran bir metin uygun bir azık olamaz.

Sağa sola sapmadan bir yol yürüme arzusu, basitçe sağcılığa veya solculuğa prim vermeme olarak anlaşılmamalı. Esasen sırat-ı müstakimin alternatifi de sağ ve sola indirgenemez. Sırat-ı müstakim olma hali elbette ilk etapta ana hatlarıyla Allah'ın bildirdiği sağlam yola, sağlam kulpun formel yanlarına sımsıkı sarılmayı gerektirir. Ancak bu, işin formel ve zahiri tarafıdır. İşin bir de gerçekten sübjektif olan yanı vardır. Bu itibarla yoldan sapmanın hiç öngörülemeyen ihtimalleri de vardır. Yeri gelir sırat-ı müstakimde kalmanın teminatı insanın kendine karşı vereceği en çetin mücadeleyi kazanmasına bağlıdır, ama bu kazancın da insana bildirilen ve temin edilen bir anı yoktur. Belki sekülerleşme tartışmalarına da ışık tutacak, yeni bir yaklaşımın işareti de olabilir bu gerçeğin bilinmesi.

En dindar tavır ve davranışların içinde insan bunu riya için, dünyada bir yer alabilmek için yapıyorsa, bütün dindarlık gösterenleri sadece yoğun bir dünyeviliği saklıyordur. Buna mukabil tamamen dünyevi gibi görünen bir işi bir insan "Allah rızası" gözeterek ve hiç kimseye, tabii ki sosyal bilimciye de göstermediği, son derece dindarca duygularla yapabilir. Sekülerleşmeyi bir çağın özelliği olarak niteleyenlerin ıskaladığı gerçek budur ve oysa sekülerleşme analizlerinin hepsini yeniden gözden geçirmeyi gerektirecek bir gerçektir bu.